

Marija Todorović¹Univerzitet u Beogradu²
Fakultet političkih naukaUDK
316.647.82:305-055.2
305-055.2

BENEVOLENTNI SEKSIZAM I RODNA RAVNOPRAVNOST

APSTRAKT Ovaj rad ima za cilj da objedini važne socijalno-psihološke naučne doprinose u vidu prepoznavanja i definisanja onih oblika seksizma koji najčešće nisu prepoznati kao seksizam. Iako su danas sadržaj i način ispoljavanja seksizma promijenjeni, a nekadašnje forme rodne diskriminacije postale društveno neprihvatljive, to ne znači da je seksizam nestao. Suptilne forme seksizma nisu prepoznate kao seksizam, pa se ne tumače kao štetne i problematične. I dalje je samo onaj tradicionalni, otvoreno negativni seksizam prepoznat, osuđen i kritikovan. Moderni seksizam, neoseksizam i benevolentni seksizam u današnje vreme su veoma zastupljeni oblici seksizma i predstavljaju ozbiljnu prepreku ka dostizanju rodne ravnopravnosti. U ovom radu će posebna pažnja biti posvećena benevolentnom seksizmu koji, uz pomoć svog pozitivnog tona, iznova potvrđuje tradicionalne rodne uloge. Prikazaćemo istraživanja koja pokazuju na koji način benevolentni seksizam negativno utiče na rodnu ravnopravnost, kao i istraživanja koja skreću pažnju na razloge zbog kojih same žene prihvataju ovu vrstu seksizma.

Ključne reči: seksizam, benevolentni seksizam, ambivalentni seksizam, rodna ravnopravnost, moderni seksizam, neoseksizam

ISTORIJSKI PREGLED IZUČAVANJA SEKSIZMA

Brojna istraživanja pokazuju da je seksizam i dalje veoma rasprostranjen širom svijeta. Međutim, ne treba zanemariti činjenicu da su se rodni odnosi (posebno od polovine 20. vijeka do danas) promijenili u svim sferama života. Otvoreno iskazivanje rodni predrasuda danas je zastupljeno u manjoj mjeri, jer nije u skladu sa novim društvenim normama. Zato je naučnicima/cama bilo korisno da osmisle novu terminologiju koja bi prepoznala i objasnila

1 E-mail: lilacg@t-com.me

2 Autorka je doktorandkinja na Univerzitetu u Beogradu.

savremene oblike rodne diskriminacije. Pošto je seksizam postao skriveniji i suptilniji, bilo je potrebno razlikovati ga od nekadašnjeg otvorenog seksizma. Mnoge otvorene rodne predrasude iz prošlosti danas više nisu društveno prihvatljive. Međutim, suptilnije i skrivenije, teško prepoznatljivije rodne predrasude, nezavisno od toga da li su naslijeđene iz prošlosti ili su proizvod novih, promijenjenih društvenih okolnosti, i dalje opstaju i negativno utiču na rodnu ravnopravnost.

U seksizam pored stavova spadaju i ponašanja, kao i organizacione, institucionalne i kulturne prakse koje diskriminišu na osnovu rodne pripadnosti i podržavaju neravnopravan status muškaraca i žena (Swim and Hyers 2009, 407).

Rudman (Laurie Rudman) primjećuje da su se u socijalnoj psihologiji od sedamdesetih godina počele intenzivno izučavati dvije široke teme (Rudman 2005, 35). Prva tema se ticala stavova prema rodnoj ravnopravnosti, a druga tema se bavila poimanjem različitosti između muškaraca i žena, što je iznjedrilo bogatstvo literature o rodnim stereotipima. Ove dvije teme povezuje zajednička pretpostavka da seksizam podrazumijeva antiženske stavove koji proizilaze iz vjerovanja da su muškarci superiorniji od žena.

Olport (Allport) je u svojoj veoma uticajnoj i citiranoj knjizi pod naslovom *Priroda predrasuda (The Nature of Prejudice)* predrasude definisao kao „antipatiju baziranu na pogrešnoj i nefleksibilnoj generalizaciji” (Allport 1954, 9). U skladu sa ovom definicijom koja je kasnije mnogo puta bila kritikovana, ispravljana i dopunjavana, predrasude prema ženama bile su posmatrane kao „antipatija”, pa su fokus istraživanja bili negativni stavovi o rodnoj ravnopravnosti i negativni stavovi o ženama. Ovakav pristup nije uzimao u obzir da ljudi često imaju pozitivne stavove o ženama, a takođe nije mogao ni da objasni zbog čega same žene imaju tendenciju da podržavaju *status quo*.

RAZVOJ ISTRAŽIVANJA STAVOVA PREMA RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI

Najpoznatija i najviše korišćena skala koja je mjerila stepen podržavanja tradicionalnih rodnih uloga jeste Skala stavova prema ženama (Attitudes

Toward Women Scale ATWS), koju su napravili Dženet Spens, Robert Helmrajh i Džoj Stap (Janet T. Spence, Robert Helmreich i Joy Stapp) 1973. godine. Ova skala mjeri otvoreni tradicionalni seksizam koji podrazumijeva podršku nejednakom tretmanu muškaraca i žena, podršku dvostrukim standardima i ukazuje na uvjerenje da žene nisu sposobne u jednakoj mjeri kao i muškarci za obavljanje određenih zadataka. Primjeri tvrdnji koje su dio ove skale su: „Žena ne treba da očekuje da može da ide na ista mjesta ili da ima istu slobodu ponašanja kao muškarac”, „Intelektualno vođstvo društva u najvećoj mjeri bi trebalo da bude u rukama muškaraca”, „Smiješno je da žena upravlja lokomotivom, a muškarac da plete čarape” (Spence et al. 1973, 219).

Ova skala je više bila usmjerena na provjeru stavova prema ženskim pravima, nego prema samim ženama. Nedostatak ovako formulisane skale je bilo to što je na rezultat moglo da utiče davanje društveno poželjnih odgovora. Da bi se izbjeglo davanje društveno poželjnih odgovora istraživači su razvili suptilnije instrumente koji su ispitivali antipatiju prema napretku žena i prema politikama koje taj napredak podržavaju.

Benokraitis i Fidžin identifikovali su tri tipa seksizma koji se pojavljuju u novijem socio-političkom ambijentu (cf. Benokraitis and Feagin 1986). To su otvoreni, prikriveni i suptilni seksizam. *Otvoreni seksizam* je definisan kao nejednak i štetan tretman žena koji je otvoren, vidljiv i lako može biti dokumentovan. *Prikriveni seksizam* podrazumijeva, isto tako, nejednak i štetan tretman žena ali na skriveniji način, što znači da prikriveni seksisti mogu govoriti da podržavaju rodnu ravnopravnost, ali da je zapravo u praksi ne podržavaju. *Suptilni seksizam* podrazumijeva otvoreno nejednak i štetan tretman žena koji prolazi neprimijećeno jer ga okolina i društvo posmatraju kao normalno i uobičajeno ponašanje.

Suptilni seksisti mogu na ATWS skali pokazati egalitarne stavove, ali takođe mogu da ne primijete kada oni sami ili neko drugi diskriminiše ljude na osnovu rodne pripadnosti, tj. mogu da ne shvataju da je takvo ponašanje diskriminišuće. Suptilni seksizam je dio kulturnih i društvenih normi, pa je samim tim i dio svakodnevnih rutina. Dakle, razlika između prikrivenog i suptilnog seksizma jeste zapravo u postojanju namjere. ATWS skala je mogla registrovati otvoreni seksizam ljudi koji su bili spremni da pokažu svoja

seksistička uvjerenja. Međutim, ova skala nije identifikovala ljude koji imaju prikrivena i suptilna seksistička uvjerenja. Zato su razvijene novije skale modernog seksizma i neoseksizma.

Moderni seksizam podrazumijeva poricanje postojanja diskriminacije žena, negodovanje zbog žalbi na seksizam i zbog posebnih ustupaka za žene (npr. afirmativna akcija). Primjeri tvrdnji koje su dio skale koja mjeri moderni seksizam su: „Društvo je dostiglo tačku u kojoj muškarci i žene imaju jednake mogućnosti za postignuće i uspjeh”; „Danas je vrlo rijetka pojava da se žene tretiraju na seksistički način na televiziji” (Swim et al. 1995, 212). *Neoseksizam* je definisan kao manifestacija konflikta između egalitarnih vrijednosti i od ranije preostalih negativnih stavova prema ženama (cf. Tougas et al. 1995).

Ovo su bliski pojmovi u tome što se i moderni seksizam i neoseksizam odnose na otpor prema naporima da se postigne rodna ravnopravnost (jer je navodno postignuta). Moderni seksisti i neoseksisti smatraju da treba zadržati postojeće stanje u rodnim odnosima. Koncepti moderni seksizam i neoseksizam nastali su nezavisno jedan od drugog, operacionalizovani su na različite načine, kroz različite skale, ali u suštini mjere različite aspekte istog konstrukta. Razlika je u tome što se moderni seksizam odnosi više na percepciju diskriminacije, dok se skale koje mjere neoseksizam fokusiraju na nepodržavanje akcija usmjerenih na poboljšanje statusa žena.

Neophodna pretpostavka od koje istraživači/ce kako neoseksizma tako i modernog seksizma polaze jeste da seksizam i dalje postoji i da smo još uvijek daleko od egalitarnog društva. Zbog ove važne pretpostavke nije održiva kritika da u apsolutno egalitarnom društvu poricanje rodne diskriminacije ne ukazuje na seksizam. Teorija modernog seksizma je nastala inspirisana teorijom modernog rasizma, u čijoj je pozadini logika da se danas negativni stavovi prema manjinama pojavljuju u onim oblastima gdje ti stavovi neće biti interpretirani kao predrasude (cf. Swim and Cohen 1997).

Kada treba odrediti da li skale neoseksizma i modernog seksizma mjere prikriveni ili suptilni seksizam, nailazi se na problem zato što je postojanje namjere veoma teško otkriti. Neka istraživanja (npr. Swim et al. 1995) pokazuju da je u pitanju prikriveni seksizam. Do tog zaključka se došlo na osnovu analize

neverbalnog ponašanja koje je za razliku od verbalnih iskaza ukazalo na nepoželjnost žene za kandidata za senatora. Drugačije mišljenje, tj. da pomenute skale mjere suptilni seksizam argumentuje se time da ljudi nisu svjesni svih društvenih faktora koji negativno utiču na profesionalni, ekonomski, društveni i politički status žena, da nisu obaviješteni, (npr. da ne znaju u kojoj mjeri je radna snaga rodno podijeljena), da su zaista uvjereni da žive u rodno ravnopravnom društvu itd. Kao podrška argumentu da moderna seksistička uvjerenja odražavaju nesenzitivnost za rodnu neravnopravnost mogu se navesti rezultati istraživanja da su ljudi kod kojih je veoma izražen moderni seksizam (u poređenju sa ljudima kod kojih je moderni seksizam slabo izražen) češće precjenjivali zastupljenost žena u nekoliko tipično muških profesija (policajci, piloti, fizičari), a takođe su se češće slagali sa tvrdnjom da je razlog rodne podjele posla prije biološka razlika nego socijalizacija i diskriminacija (Swim et al. 1995, 208).

Istraživanja pokazuju konvergentnu i divergentnu validnost³ ovih skala. Moderni seksizam i neoseksizam razlikuju se od podržavanja tradicionalnih rodni uloga (cf. Swim et al. 1995; Swim and Cohen 1997; Tougas et al. 1995), ali kao što je već pomenuto, pozitivno koreliraju sa precjenjivanjem broja žena u tradicionalno muškim domenima, sa negativnim stavovima prema afirmativnoj akciji, sa negativnim procjenama feministkinja i feminizma (Campbell et al. 1997) i sa češćom upotrebom seksističkog jezika (Cralley and Ruscher 2005). Takođe, manje je vjerovatno da će moderni seksisti neki incident percipirati kao seksualno zlostavljanje, nego oni koji to nisu (Swim and Cohen 1997). Moderni seksizam, kao i neoseksizam, takav je način razmišljanja i djelovanja koji ne podržava otvorenu diskriminaciju žena, ali koji podrazumijeva da su žene već postigle ravnopravnost pa samim tim nisu ni potrebne političke mjere u cilju unapređivanja ravnopravnosti.

RAZVOJ ISTRAŽIVANJA STAVOVA PREMA ŽENAMA

Da bi postojali stereotipi i predrasude⁴ mora prvo doći do socijalne kategorizacije, kognitivnog procesa koji nam pomaže da se što bolje

3 Ispituje se da li konstrukti koji se mjere koreliraju ili ne koreliraju sa drugim konstruktima sa kojima bi teorijski trebalo ili ne bi trebalo da budu u vezi.

4 Predrasude spadaju u stavove i sadrže tri komponente i to: kognitivnu, emotivnu i konativnu. To ne znači da u stavove spadaju i ponašanja, već

organizujemo u grupe i pravimo podjele, da strukturiramo svijet oko sebe i brže se snalazimo u obilju društvenih informacija koje dobijamo. Kategorizacija je pokrenuta željom za jednostavnošću.

Čarls Stangor kaže da je najveći doprinos obimne literature socijalne psihologije (na temu predrasuda) van same discipline to što je pokazala da je „kategorizacija manje fer od individuacije” (Stangor 2009, 2). Koliko god da je nečije uvjerenje tačno, ne odnosi se baš na sve članove grupe.

Istraživanje rodni stereotipa direktno je bilo usmjereno na stavove o ženama kao grupi. Kao što smo već pomenuli, ovo je druga velika tema kojom se bavila i bavi socijalna psihologija kada je u pitanju istraživanje seksizma. Žene su kroz istoriju bile tretirane i prikazivane kao manje sposobne, manje inteligentne, manje nezavisne, manje odlučne, manje ambiciozne itd. od muškaraca. Decenije studija i istraživanja pokazuju da rodni stereotipi povezuju osobine kao što su brižnost i empatija sa ženama, a sposobnost i ambiciju sa muškarcima (cf. Glick and Rudman 2008). Dakle, pojavljuju se dvije dimenzije koje su u socijalnoj psihologiji najčešće definisane kao dimenzija kompetentnosti (instrumentalnost, aktivnost, orijentisanost na zadatak, asertivnost) i dimenzija ekspresivnosti, topline (izražena briga za druge, izražavanje emocija, stavljanje tuđih potreba ispred svojih itd.). Danas, recimo, razumijemo da se žene ne boje uspjeha, da one često žele da uspiju kada ih kultura u kojoj žive u tome podržava. Žene i muškarci su tradicionalno bili socijalizovani tako da prihvataju različite rodne uloge zbog čega se gorepomenute osobine i dalje razdvajaju na muške i ženske.

Kroz istraživanja je pokazano da rodni stereotipi imaju socioekonomske implikacije. Ljudi i dalje najčešće vide kao dobrog menadžera onu osobu koja

se konativno odnosi na namjeru, na spremnost na akciju, ne na samo ponašanje. Emotivna komponenta se odnosi na negativna (u literaturi i istraživanjima koja se bave predrasudama naviše istraživana) i (ili) pozitivna osjećanja koja postoje prema određenoj grupi (Rot 1994, 35). Kada je u pitanju kognitivna komponenta, treba pomenuti to da većina autora izjednačava stereotipe i kognitivnu komponentu predrasuda, tj. neopravdano uopštavanje i pojednostavljeno mišljenje. Predrasude i stereotipi su uvijek rašireni stavovi, zajednički većem broju ljudi.

pokazuje „muške” osobine. Iako istraživanja pokazuju da je od osamdesetih godina dvadesetog vijeka do danas došlo do smanjenja zastupljenosti stereotipa da žene ne mogu biti dobre liderke (cf. Powel 2011), uglavnom se i dalje muškarci i „muške” osobine povezuju sa pozicijom menadžera i lidera (cf. Koenig et al. 2011).

Dakle, kada je u pitanju proboj žena na tradicionalno muške pozicije moći, one nailaze na dvije vrste problema izazvanih stereotipima: sa jedne strane postoje stereotipi da žene nemaju osobine potrebne za lidera/ku, a drugi problem je to što kada se žene prilagode „muškom” načinu ponašanja, to takođe nije prihvaćeno kao poželjno. Razlog tome je što su stereotipi ne samo deskriptivni, već i preskriptivni.

Stereotipi ne pružaju samo informaciju kakve žene jesu (deskriptivni) nego i kakve bi trebalo da budu (preskriptivni). Ako izađu iz tog okvira, nailaze na društvenu osudu. Ako žene pokažu ambiciju, snagu, nezavisnost, odlučnost i autoritet, time izlaze iz okvira stereotipa da su žene nježne, brižne, pažljive i da stavljaju potrebe drugih ispred svojih potreba. Kako su stereotipi često preskriptivni, ovakvo ponašanje iznevjerava očekivanja i ne nailazi na odobravanje. Ako se žene koje žele da zauzmu leadersku poziciju prilagode stereotipima o liderima i ponašaju se na „muški način”, one su i tada u lošoj poziciji jer u ovom slučaju iznevjeravaju očekivanja potekla iz stereotipnih razmišljanja i često bivaju okarakterisane negativno, npr. da su napadne i drske.

Svi stereotipi su deskriptivni. Oni postaju preskriptivni onda kada služe opravdanju i legitimisanju postojećeg društvenog sistema. Narušavanje deskriptivnih stereotipa izaziva iznenađenje, ali ne i bijes, dok narušavanje preskriptivnih stereotipa izaziva kako iznenađenje, tako i bijes i društvenu osudu. Glik i Rudman daju zanimljiv primjer koji jasno razlikuje deskriptivne i preskriptivne stereotipe (Glick and Rudman 2008, 105). Deskriptivni stereotip je da Norvežani vole da skijaju, dok je preskriptivni stereotip da su muškarci hrabri. Mala je vjerovatnoća da će neki Norvežanin koji naruši stereotip i kaže da ne voli da skija naići na bijes i društvenu osudu. Niko mu neće zamjeriti da „nije dobar Norvežanin”. Stereotip je da žene vole da idu u kupovinu. Ako neka žena ne voli da ide u kupovinu, neće naići na osudu. Međutim, ako pas na ulici počne da laje na djevojku i momka koji zajedno

šetaju i momak se sakrije iza djevojke, time on narušava stereotip da su muškarci hrabri. Ovakvo ponašanje bi moglo da izazove društvenu osudu. Međutim, ako bi to isto uradila djevojka, mnogo je manja vjerovatnoća da bi ona naišla na čuđenje ili negodovanje.

Preskriptivni stereotipi služe opravdanju *statusa quo*. Teorija društvenih uloga (Eagly et al. 2000) objašnjava da rodni stereotipi postaju preskriptivni zato što pomažu da se održe postojeće rodne uloge i rodne hijerarhije. Rodna uloga zahtijeva stvaranje preskriptivnih stereotipa. Objašnjenje koje daje Sesilija Ridžvej (Cecilia L. Ridgeway) stavlja akcenat na status grupa (Ridgeway 2001). Stereotipi postaju preskriptivni onda kada su društvene grupe povezane sa društvenim ulogama koje su statusno različite i međuzavisne. Ta međuzavisnost podrazumijeva svakodnevnu interakciju između društvenih grupa koje se ponašaju u skladu sa svojim društvenim ulogama. Preskriptivni stereotipi služe da na tom svakodnevnom nivou očuvaju postojeću statusnu razliku.

BENEVOLENTNI SEKSIZAM

Kao što je već pomenuto, seksizam je dugo posmatran kao antipatija. Tek devedesetih godina dvadesetog vijeka se pokreće pitanje pozitivnih stereotipa i predrasuda, njihove zastupljenosti, funkcije i značaja. Igli i Mladinic (Alice H. Eagly i Antonio Mladinic) su ukazali na „žene su divne” efekat, tj. pokazali su kroz istraživanje da ljudi žene vide kao finije, punije podrške, toplije u poređenju sa muškarcima (Eagly and Mladinic 1989, 543). Kao rezultat pokazalo se da se i muškarcima i ženama više sviđaju žene nego muškarci, tj. da imaju pozitivnije stavove prema ženama. Žene se povezuju sa toplinom, a muškarci sa kompetencijom, pa su muškarci više poštovani, a žene više voljene (cf. Glick et al. 1999).

Glik i Fisk su, takođe, kroz istraživanja otkrili da su žene u poređenju sa muškarcima percipirane kao moralnije, kulturnije, i da zavrjeđuju zaštitu. Tendenciju da se žene uzdižu na pijedestal, da se posmatraju kao čista, neiskvarena bića koja treba štititi, kojima treba pomagati, koja treba obožavati, čija ljubav čini muškarca kompletnim su Glik i Fisk nazvali benevolentni seksizam. Autori priznaju da benevolentni seksizam može zvučati kao oksimoron, ali ističu da je ova vrsta seksizma komplementarna sa hostilnim

seksizmom (koji je blizak tradicionalnom seksizmu) i da je u osnovi kako hostilnog, tako i benevolentnog seksizma stereotip da su žene slabe, da su kao djeca, da su zavisne od muškaraca i da im najviše odgovaraju tradicionalne rodne uloge (Glick and Fiske 2001, 109). Ono što razlikuje benevolentni seksizam je pozitivan, dobronamjerni, razoružavajući ton koji ne samo da pozitivno karakteriše žene, već im obećava da će muška moć biti iskorišćena u njihovu korist.

„Razlika između ove vrste seksizma i modernih vrsta predrasuda jeste u tome da one ne podrazumevaju antipatiju prema ženama koja je zamaskirana na ‚politički korektan‘ način, već je pre u vezi sa simpatijama prema ženama, ali simpatijama prema slabijem, više kao neka vrsta sažaljenja” (Mihic 2010, 310).

Glick i Fisk smatraju da pozitivan i negativan odnos prema ženama ne nastaju iz suprotnih vrjednosnih sistema, tj. da benevolentni seksizam ne proizilazi iz egalitarnih stavova, već iz evaluativne ambivalencije (Glick and Fiske 2001). A istraživanje koje su sproveli Barbara Maser i Dominik Abrams (cf. Maser and Abrams 1999) pokazalo je da je neoseksizam povezan sa hostilnim seksizmom, ali ne i sa benevolentnim seksizmom, tj. da je ono što povezuje neoseksizam i hostilni seksizam negativnost usmjerena ka ženama i njihovim pravima.

TEORIJA AMBIVALENTNOG SEKSIZMA

HOSTILNI I BENEVOLENTNI SEKSIZAM – DVIJE STRANE ISTE IDEOLOGIJE

Iz prvih istraživanja pozitivnih stereotipa nastala je teorija ambivalentnog seksizma. Teorija je prvi put, zajedno sa Skalom ambivalentnog seksizma, objavljena 1996. godine u stručnom časopisu *Časopis za psihologiju ličnosti i socijalnu psihologiju (Journal of Personality and Social Psychology)* (Glick and Fiske 1996).

Ova teorija može da se svrsta u *feminističku* teoriju jer uzima u obzir postojanje razlike u moći (ekonomskoj, društvenoj) između muškaraca i žena, ističe potrebu za prevazilaženjem rodne neravnopravnosti, a važan razlog za

istrajavanje rodne neravnopravnosti vidi u ambivalentnoj rodnoj ideologiji koja se ogleda kroz hostile i benevolentne rodne predrasude.

Teorija ambivalentnog seksizma upravo analizira mehanizme istrajavanja opresije, uzima u obzir ekonomsku i društvenu moć koja je u rukama muškaraca i što je najvažnije, analizira diskurs koji pomaže u održavanju postojećeg neravnopravnog stanja. Benevolentni i hostile seksizam se nadopunjuju i zajednički učestvuju u održavanju patrijarhalne hegemonije. Prema ovoj teoriji muška strukturalna moć, podjela rodni uloga i međuzavisnost između muškaraca i žena jesu faktori koji uslovljavaju ambivalentni odnos prema suprotnom polu. Hostilnost ili neprijateljstvo je usmjereno prema ženama koje ugrožavaju tu prednost, a benevolencija ili dobronamjernost prema ženama koje prihvataju tradicionalne rodne uloge. Autor i autorka objašnjavaju da se može govoriti o ambivalenciji, a ne samo o različitom odnosu prema različitim podgrupama žena, jer ambivalentan odnos može postojati i prema jednoj ženi (Glick and Fiske 2001).

Muškarci i žene zavise jedni od drugih zbog seksualne reprodukcije i intimnosti, tj. određeni dominantnim normama, strukturama i institucijama percipiraju međusobni odnos na taj način. Ta zavisnost stvara odnos u kome dominantna grupa (muškarci) na jedinstven način zavisi od podređene grupe (žena). Takva situacija obezbjeđuje ženama *dijadičku* moć (moć samo u toj jednoj „ženskoj” sferi) i stvara ambivalentnu ideologiju. Jasno, iako postoji međuzavisnost u ovoj sferi intimnosti, u ekonomskoj, političkoj i uopšte javnoj sferi, muškarci imaju znatno veću moć, što žene čini zavisnim od muškaraca, što ih stavlja u značajno lošiji položaj. Ovakva generalizacija nije problematična zato što, iako neke žene imaju viši status od nekih muškaraca, taj niži status muškaraca ne proizilazi iz diskriminacije po polu. Najčešće su žene te koje su kroz istoriju nailazile i danas nailaze na brojne prepreke kada je u pitanju samostalno (a ne recimo udajom) dolaženje do novca i statusa. Kada se posmatraju kroskulturni indikatori statusa i moći, jasno je da su žene u lošijoj poziciji od muškaraca. Naravno, u različitim kulturama različiti su rodni odnosi, pa je jaz negdje veći, a negdje manji (ibid.).

Međunarodno istraživanje ambivalentnog seksizma prema ženama sprovedeno 2000. godine na uzorku od 15.000 ljudi u 19 ekonomski i

kulturno različitih zemalja pokazalo je što je seksizam (kako hostilni, tako i benevolentni) u nekoj zemlji izraženiji, stepen rodne ravnopravnosti je manji (Glick et al. 2000). Ovo veliko istraživanje je potvrdilo pretpostavku teorije ambivalentnog seksizma da hostilni i benevolentni seksizam međusobno pozitivno koreliraju zato što su dio iste patrijarhalne ideologije.

Pokazano je da je u svim zemljama u kojima je sprovedeno istraživanje hostilni seksizam prema ženama zastupljeniji među muškarcima nego među ženama. U polovini zemalja benevolentni seksizam je jednako zastupljen među ženama i muškarcima, a u četiri zemlje u kojima je seksizam bio najizraženiji, benevolentni seksizam je bio izraženiji među ženama. Pronađena je pravilnost da što su muškarci u određenoj zemlji veći seksisti, žene u većoj mjeri prihvataju benevolentni seksizam (ibid., 763). Objašnjenje autora je da je moguće da se žene benevolentnim seksizmom zapravo pokušavaju odbraniti od veoma izraženog hostilnog seksizma.

SKALA AMBIVALENTNOG SEKSIZMA PREMA ŽENAMA

Skala ambivalentnog seksizma prema ženama (Ambivalent Sexism Inventory – ASI) sastoji se od subskale hostilnog seksizma (HS) i subskale benevolentnog seksizma (BS) prema ženama. Ukupno ova skala sadrži 22 tvrdnje.

Faktorska analiza je pokazala da je hostilni seksizam jednodimenzionalni konstrukt, dok se u okviru skale koja mjeri benevolentni seksizam izdvajaju tri faktora. Prvi faktor je *protektivni paternalizam* i odnosi se na mišljenje da muškarac treba da štiti i finansijski obezbjeđuje ženu kao što otac čuva i finansijski obezbjeđuje svoju djecu. Primjer tvrdnje iz skale koja se odnosi na protektivni paternalizam je „U slučaju neke nesreće ili katastrofe, prvo treba spašavati žene, pa onda muškarce”. Drugi faktor koji se izdvojio je *komplementarna rodna različitost* i odnosi se na mišljenje da žene imaju pozitivne osobine koje su komplementarne sa osobinama muškaraca. Primjer tvrdnje iz skale je „Žene imaju bolji ukus i osjećaj za kulturu”. Treći faktor je *heteroseksualna intimnost* i odnosi se na dijadičku zavisnost muškaraca i žena: „Svaki muškarac bi trebalo da pored sebe ima ženu koju obožava” (Glick et al. 2000, 775).

Hostilni seksizam prema ženama nastaje iz potrebe muškaraca da odbrane svoj superiorni položaj u društvu i usmjeren je na žene koje izlaze iz tradicionalnih uloga i prijete da ugroze odnose moći u patrijarhalnom sistemu (npr. feministkinje i uspješne žene). Pored feminističke ideologije, takođe, seksualnost se percipira kao način na koji žene pokušavaju da ugroze moć muškaraca: žene su opasne jer imaju seksualnu moć kojom manipulišu muškarcima. Ovakav seksizam podrazumijeva da je žena inferiorna, što često i žene prihvataju, mada u manjoj mjeri. Primjeri tvrdnji iz skale koja mjeri hostilni seksizam su: „Žene teže da ugrabe moć tako što će imati kontrolu nad muškarcima” i „Postoji mnogo žena koje se zabavljaju time da provociraju muškarce svojom seksualnošću, a onda odbijaju njihova udvaranja” (ibid.).

ZAŠTO JE PROBLEMATIČAN BENEVOLENTNI SEKSIZAM?

Glik i Fisk porede benevolentni seksizam i „breme bijelog čovjeka” (Glick and Fiske 2001, 110). Njihova pretpostavka je da se benevolentni seksizam uvijek pojavljuje sa hostilnim seksizmom i pomaže u održavanju veće muške moći i privilegija na isti način kao što je dobronamjerno „prosvećivanje primitivnih masa” zapravo pomagalo u održavanju kolonijalizma, samim tim što ga je opravdavalo. Jednostavno rečeno, ako se muška moć posmatra kao teret koji su muškarci preuzeli na sebe, ako je ona legitimisana kroz veću odgovornost i požrtvovanje, onda njihove privilegije izgledaju opravdane.

U ovom odjeljku ćemo prikazati rezultate istraživanja koja su pomogla da se bolje razumije priroda benevolentnog seksizma i njegov uticaj na žene, kao i da se bolje razumiju razlozi zbog kojih žene prihvataju ovu vrstu seksizma.

Istraživanje koje su sproveli Rudman i Hepen (cf. Rudman and Heppen 2001) pokazalo je da su studentkinje koje su implicitno povezivale intimne partnere sa viteškim osobinama (npr. princ na bijelom konju, princ iz bajke) imale manje ambiciozne ciljeve kada je u pitanju karijera. To se može objasniti time da postoje očekivanja da će ih partner ekonomski izdržavati. Studija koju su sproveli Moja, Eksposito i Kasado (cf. Moya et al. 1999) pokazala je da je benevolentni seksizam bio izraženiji kod žena koje nisu imale plaćen posao. Takođe, isto istraživanje je ispitalo reakcije žena na različite diskriminatorne scenarije i pokazalo se da kada dođe do nekog vida diskriminacije (npr. muž

zabrani ženi da izađe u grad noću ili žena ne dobije unapređenje na poslu zbog manje kvalifikovanog muškarca) tu diskriminaciju žene doživljavaju kao manje ozbiljnu ako osoba koja diskriminiše da benevolentno, zaštitničko, a ne hostilno objašnjenje (npr. da žena ne bi trebalo da izlazi zbog svoje bezbjednosti, da joj se nešto ružno ne bi desilo).

Istraživanje koje su sproveli Dumont i saradnici (cf. Dumont et al. 2010) ukazalo je na odnos benevolentnog seksizma i osjećaja kompetentnosti za rješavanje određenih zadataka. Naslov članka „Budi previše fin prema ženi i ona će se osjećati nekompetentno” sumira i pronađene rezultate: izloženost benevolentnom seksizmu je uticala da se žene osjećaju manje kompetentno, što nije bio slučaj sa hostilnim seksizmom. Barreto i saradnici/ce pokazali su da izloženost benevolentnom seksizmu (ali ne i izloženost hostilnom seksizmu) utiče na to da žene sebe prikazuju više u svjetlu poželjnih tradicionalnih ženskih osobina kao što je usmjerenost na druge, usmjerenost na odnose u timu, nego što ističu svoju kompetentnost i usmjerenost na zadatak i cilj (cf. Barreto et al. 2010).

Iako benevolentni seksizam podrazumijeva ubjeđenje da žene treba da budu zaštićene od strane muškaraca, istraživanja pokazuju da je benevolentni seksizam povezan sa stavovima koji legitimiziraju nasilje u porodici (cf. Glick et al. 2002). Ovo istraživanje je pokazalo da benevolentni seksisti ne zastupaju stavove koji opravdavaju nasilje u porodici kao što je to slučaj sa hostilnim seksistima, ali se pokazalo da iako otvoreno zastupaju mišljenje da žene zavređuju mušku zaštitu, benevolentni seksisti ipak, ako žene naruše muževljev autoritet ili tradicionalnu rodnu ulogu, više nisu spremni da stanu u njihovu zaštitu od nasilja. Isto tako, benevolentni seksizam pozitivno korelira sa negativnim reakcijama na žrtve silovanja, kao i sa seksualnim uznemiravanjem. Tako Viki i Abrams pokazuju da ispitanici kod kojih je izraženiji benevolentni seksizam u većoj mjeri svaljuju krivicu na ženu koju je silovao muškarac sa kojim je varala svog supruga nego na ženu kojoj se ne zna bračni status koja je silovana takođe od strane muškarca koga poznaje (cf. Viki and Abrams 2002). Ovi nalazi su u skladu sa nalazima istraživanja (Abrams et al. 2003) koji pokazuju da benevolentni seksisti češće negativno reaguju na žrtve silovanja koje narušavaju normu time što ne ispunjavaju tradicionalnu žensku rodnu ulogu.

Benevolentni seksizam zbog svog pozitivnog tona najčešće nije prepoznat kao seksizam (cf. Barreto and Ellemers 2005). Međutim, iako možda benevolentni seksizam na prvi pogled ne izgleda problematično, zapravo je inferiornost žena u pozadini ovakvog načina gledanja na rodne odnose. Glik i saradnici tvrde da je ova prividna briga za žene zapravo samo još jedan način da se zadrži *status quo*, odnosno da se održi viši status muškaraca.

Na individualnom nivou žene mogu vidjeti prednosti ovog diskursa, konformiranje sa tradicionalnim normama može im donijeti različite beneficije koje prodrumijeva benevolentni seksizam: zaštitnički stav, obožavanje i tretiranje kao „boljeg pola”. Međutim, ova vrsta seksizma je štetna po kategoriju žena i problematična zbog toga što legitimizira tradicionalne ženske uloge koje žene stavljaju u inferiorni položaj. Žene mogu da internalizuju benevolentnu ideologiju tako što se socijalizuju da budu skromne, pasivne i da se osjećaju nekompetentno u tradicionalno muškim sferama.

U svojoj knjizi *Socijalna psihologija roda (Social Psychology of Gender)* Lori Rudman i Piter Glik (Glick and Rudman 2008) objašnjavaju da je jedan od njihovih ciljeva da objasne način na koji tradicionalni rodni diskurs može da utiče na to kako ljudi vide romansu. Tradicionalni romantični ideali mogu da utiču na pojačavanje rodne neravnopravnosti, npr. ideal da žena treba da bude skromna i popustljiva da bi se svidjela muškarcu, tj. da je na muškarcu da pokaže inicijativu. Još jedan primjer benevolentnog seksizma je stav da je uvijek na muškarcu da plati večeru kada je na romantičnom sastanku sa ženom.

Viki i saradnici/ce (Viki et al. 2003) kroz istraživanje su utvrdili da ovo viteško, zaštitničko ponašanje u vezama nije posledica hostilnog seksizma, ali jeste u vezi sa benevolentnim seksizmom. Zaključili su da ljudi kod kojih je izražen benevolentni seksizam preferiraju intimne muško-ženske odnose u kojima su muškarci moćniji. Istraživanje koje su sproveli Liper i Robnet (Leaper and Robnet 2012) ukazalo je na to da benevolentni seksizam pozitivno korelira sa bračnim tradicijama (muškarac je taj koji treba da zaprosi i žena treba da uzme muževljevo prezime). Ove nalaze su interpretirali polazeći od toga da „skrivena moć” ima veliki uticaj u mnogim heteroseksualnim odnosima. Komter (Komter 1989) u svom članku „Skrivena moć u braku” („Hidden Power in Marriage”) polazi od Luksovog (Lukes 1974) pojma skrivene moći

koji je utemeljen u Gramšijevoj (Gramsci 1971) teoriji kulturne hegemonije. Komter smatra da ta moć potiče iz dobro utemeljenih institucionalnih praksi i normi koje se rijetko preispituju čak i onda kada ne idu u prilog podređene grupe. U svom istraživanju je pokazao da kada je od parova koji su učestvovali u intervjuima zatraženo da objasne i legitimizuju bračnu praksu, oni su pribjegavali jednostavnom objašnjenju – tradicionalnim rodnim ulogama koje ne preispituju jer ih vide kao prirodne i normalne. Nevidljiva moć ne samo da reflektuje već postojeću nejednakost u moći između muževa i žena, već je i potvrđuje i učvršćuje. Komter smatra da se ti procesi dešavaju spontano i nesvjesno jer se oslanjaju na postojeće hegemonijske norme (Komter 1989). Tradicionalni rodni odnosi u porodici su najotporniji na promjene i u tome veliku ulogu ima baš skrivena moć. Ta vrsta moći dobija posebnu važnost u održavanju patrijarhalnog sistema danas kada zakoni zabranjuju rodnu diskriminaciju, kada postoji globalna tendencija da se na institucionalnom nivou podržava rodna ravnopravnost. Liper i Robnet (Leaper and Robnet 2012) smatraju da je benevolentni seksizam manifestacija skrivene moći koja se najčešće pojavljuje u romantičnim heteroseksualnim odnosima.

Cikara i saradnici/ce (Cikara et al. 2009) pokazali su na koji način hostilni i benevolentni seksizam zajednički doprinose obnavljanju patrijarhalne matrice. Benevolentno seksistička ubjeđenja o tome kakvu ulogu treba da imaju muškarci a kakvu žene u okviru romantičnih veza, kao i u kući, na različite načine „laskaju” i muškarcima i ženama. U pitanju su romantični ideali koji su privlačni kako muškarcima tako i ženama. Svakako da ovi ideali nisu najvažnije objašnjenje zašto se žene na poslu suočavaju sa „staklenim plafonom”, ali oni pojačavaju stav da prioritet žena treba da budu ljubav i dom, a da muškarci treba da se izbore i uspiju kada je u pitanju posao da bi mogli da obezbijede dobar život za svoju ženu i porodicu. Ovi ideali svakako negativno utiču na proboj žena u javnu sferu. Onda kada žena nije u skladu sa tim idealima i očekivanjima, hostilni seksizam biva usmjeren ka njoj. Dok hostilni seksizam može da izazove pobunu, benevolentni seksizam na nevidljiv način promovise samu rodnu neravnopravnost.

Žene su često prikazane kao seksualni objekti, kako u medijima tako na ulici, u interpersonalnim odnosima itd. Međutim, žene često objektiviziraju same sebe, što se može vidjeti kroz činjenicu da žene troše mnogo novca i

vremena na svoje uljepšavanje i brigu o izgledu uopšte. Istraživanje koje su sproveli Šeperd i saradnice (Shepherd et al. 2010) pokazuje da izloženost benevolentnom seksizmu utiče na to da žene u većoj mjeri nadgledaju svoje tijelo i stide se svog izgleda.

Jost i Kej (Jost and Kay 2005) kroz eksperimentalno istraživanje su pokazali da i samo razmišljanje o benevolentnom seksizmu može da utiče na to da žene vide društvo u cjelini kao pravednije. Žene, što je uobičajeno za grupe nižeg statusa i moći, u poređenju sa muškarcima ocjenjuju društvo kao manje fer, kao manje pravedno od muškaraca. Pokazalo se da ta razlika nestaje onda kada učesnici/ce u eksperimentu prije popunjavanja skale koja mjeri pravednost društva popune skalu koja mjeri benevolentni seksizam. U tom slučaju i muškarci i žene vide svijet oko sebe jednako pravednim. Kada je umjesto skale benevolentnog seksizma učesnicima/cama data da se popuni skala hostilnog seksizma, razlika između muškaraca i žena u doživljaju pravednosti društva se opet pojavila. Ta razlika nije nestala ni kada su date na popunjavanje skale i benevolentnog i hostilnog seksizma. Ovaj eksperiment pokazuje da benevolentni seksizam direktno pomaže da žene prihvate svoju tradicionalnu rodnu ulogu u društvu.

Imajući u vidu naprijed navedene odlike i mehanizme reprodukcije benevolentnog seksizma, možemo zaključiti da su glavni razlozi koji navode žene da ga prihvate:

1. činjenica da se ovakav seksizam često nije prepoznat, te da se ne uviđaju njegove štetne posledice,
2. individualna korist koju žene imaju od pojedinih stereotipa što ih zagovara benevolentni seksizam,
3. postojanje patrijarhalne legitimizirajuće ideologije koja opravdava rodno podijeljene uloge i rodnu hijerarhiju; ova ideologija omogućava vjeru u pravedno društvo, u pravedne rodne odnose i na njoj se zasniva i hostilni i benevolentni seksizam; opravdanje donosi mir, smanjuje anksioznost i krivicu kako onih koji su u nadređenom, tako i onih koji su u podređenom položaju (cf. Jost and Hunyady 2002).

Ukratko, istraživanja su pokazala da benevolentni seksizam negativno utiče na rodnu ravnopravnost jer utiče na doživljaj sopstvene kompetentnosti kod žena, ima negativan upliv na ambiciju i želju za uspjehom kod žena, podstiče žene da se konformiraju tradicionalnim rodnim ulogama i utiče na porast samoobjektivizacije. Takođe, pokazano je da je benevolentni seksizam povezan ne samo sa hostilnim seksizmom već i sa seksualnim uznemiravanjem i osuđivanjem žrtvi silovanja koje su na neki način prekoračile tradicionalne okvire.

ZAKLJUČAK

Suptilniji oblici seksizma koji nisu prepoznati niti osuđeni među širom populacijom jesu učinkovit mehanizam obnavljanja i održavanja patrijarhalnih rodnih uloga. Ovi načini razmišljanja (poricanje postojanja rodne neravnopravnosti, protivljenje političkim mjerama za unapređenje rodne ravnopravnosti i nagrađivanje i blagonaklono gledanje na žene koje ispunjavaju tradicionalne rodne uloge – da budu dobre majke, žene, kuvarice, da budu pristojne, usmjerene na druge, stidljive, brižne, lijepo itd.) u suprotnosti su sa feminističkim ubjedenjem i činjenicom da su žene i dalje u podređenom položaju u odnosu na muškarce u brojnim sferama života i da takvo stanje treba promijeniti. Žene moraju biti podstaknute da naprave korak koji znači odricanje od povlastica koje ih definišu i drže u patrijarhalnim kategorijama. Te kategorije ih ponižavaju, ograničavaju i lišavaju slobode. Prvi korak je načinjen u naučnoj zajednici, a to je prepoznavanje i dokazivanje ove suptilne opresije, no, pored svega toga, benevolentni seksizam je u savremenoj teoriji još uvijek nedovoljno istražen.

LITERATURA

- Abrams, Dominic, Tendayi Viki, Barbara Masser, and Gerd Bohner. 2003. „Perceptions of Stranger and Acquaintance Rape: The Role of Benevolent and Hostile Sexism in Victim Blame and Rape Proclivity.” *Journal of Personality and Social Psychology* 84(1): 111–125.
- Allport, Gordon W. 1954. *The Nature of Prejudice*. Cambridge: Addison-Wesley.

- Barreto, Manuela, Naomi Ellemers, Laura Piebinga, and Miguel Moya. 2010. „How Nice of Us and How Dumb of Me: The Effect of Exposure to Benevolent Sexism on Women’s Task and Relational Self-descriptions.” *Sex Roles: A Journal of Research* 2: 532–544.
- Benokraitis, Niole Vaikaitis, and Joe R. Feagin. 1986. *Modern Sexism*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice- Hall.
- Campbell, Bernadette, E. Glenn Schellenberg, and Charlene Y. Senn. 1997. „Evaluating Measures of Contemporary Sexism.” *Psychology of Women Quarterly* 21: 89–102.
- Cikara, Mina, Tiana L. Lee, Susan T. Fiske, and Peter Glick. 2009. „Ambivalent Sexism at Home and at Work: How Attitudes Toward Women in Relationships Foster Exclusion in the Public Sphere.” In *Social and Psychological Bases of Ideology and System Justification*, eds. John T. Jost, Aaron C. Kay and Hulda Thorisdottir, 444–462. Oxford/New York: Oxford University Press.
- Cralley, Elizabeth L., and Janet B. Ruscher. 2005. „Lady, Girl, Female, or Woman: Sexism and Cognitive Busyness Predict Use of Gender-biased Nouns.” *Journal of Language and Social Psychology* 24: 300–314.
- Dumont, Muriel, Marie Sarlet, and Benoit Dardenne. 2010. „Be Too Kind to a Woman, She’ll Feel Incompetent: Benevolent Sexism Shifts Self-construal and Autobiographical Memories Toward Incompetence.” *Sex Roles: A Journal of Research* 62: 545–553.
- Eagly, Alice. H., and Antonio Mladinic. 1989. „Gender Stereotypes and Attitudes toward Women and Men.” *Personality and Social Psychology Bulletin* 15: 543–558.
- Eagly, Alice. H., Wendy Wood, and Amanda B. Diekmann. 2000. „Social Role Theory of Sex Differences and Similarities: A Current Appraisal.” In *The Developmental Social Psychology of Gender*, eds. Thomas Eckes and Hanns M. Trautner, 123–174. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Glick, Peter, and Susan Fiske. 1996. „The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism.” *Journal of Personality and Social Psychology* 70(3): 491–512.
- Glick, Peter, Susan Fiske, Jun Xu, and Ammy C. Cuddy. 1999. „Disrespecting versus Disliking: Status and Interdependence Predict Ambivalent Stereotypes of Competence and Warmth.” *Journal of Social Issues* 55(3): 473–489.
- Glick, Peter, Susan T. Fiske, Antonio Mladinic, Jose L. Saiz, Dominic Abrams, Barbara Masser, Bolanle Adetoun, Johnstone E. Osagie, Adebowale Akande, Amos Alao, Annetje Brunner, Tineke M. Willemsen, Kettie Chipeta, Benoit Dardenne,

- Ap Dijksterhuis, Daniel Wigboldus, Thomas Eckes, Iris Six-Materna, Francisca Expósito, Miguel Moya, Margaret Foddy, Hyun-Jeong Kim, Maria Lameiras, Maria Jose Sotelo, Angelica Mucchi-Faina, Myrna Romani, Nuray Sakalh, Bola Udegbe, Mariko Yamamoto, Miyoko Ui, Maria Cristina Ferreira, and Wilson Lopez Lopez. 2000. „Beyond Prejudice as Simple Antipathy: Hostile and Benevolent Sexism across Cultures.” *Journal of Personality and Social Psychology* 79: 763–775.
- Glick, Peter, and Susan Fiske. 2001. „An Ambivalent Alliance: Hostile and Benevolent Sexism as Complementary Justifications of Gender Inequality.” *American Psychologist* 56: 109–118.
- Glick, Peter, Nuray Sakalli-Ugurlu, Maria Cristina Ferreira, and Marcos Aguiar de Souza. 2002. „Ambivalent Sexism and Attitudes toward Wife Abuse in Turkey and Brazil.” *Psychology of Women Quarterly* 26: 292–297.
- Glick, Peter, and Laurie Rudman. 2008. *The Social Psychology of Gender: How Power and Intimacy Shape Gender Relations*. London: Guilford Press.
- Gramsci, Antonio. 1971. *Selections from the Prison Notebooks*, ed. Quintin Hoare and Geoffrey Nowell Smith. London: Lawrence & Wishart.
- Jost, John. T., and Orsolya Hunyady. 2002. „The Psychology of System Justification and the Palliative Function of Ideology.” *European Review of Social Psychology* 13: 111–153.
- Jost, John. T., and Aron C. Kay. 2005. „Exposure to Benevolent Sexism and Complementary Gender Stereotypes: Consequences for Specific and Diffuse Forms of System Justification.” *Journal of Personality and Social Psychology* 88: 498–509.
- Koenig, Anne M., Alice H. Eagly, Abigail A. Mitchell., and Tiina Ristikari. 2011. „Are Leader Stereotypes Masculine? A Meta-analysis of Three Research Paradigms.” *Psychological Bulletin* 137(4): 616–642.
- Komter, Aafke. 1989. „Hidden Power in Marriage.” *Gender & Society* 3(2):187–216.
- Leaper, Campbell, and Rachael D. Robnett. 2013. „Girls Don’t Propose! Ew.: A Mixed-Methods Examination of Marriage Tradition Preferences and Benevolent Sexism in Emerging Adults.” *Journal of Adolescent Research* 28(1): 96–121.
- Lukes, Steven. 1974. *Power: A Radical View*. London, New York: Palgrave Macmillan.
- Masser, Barbara M., and Domini Abrams. 1999. „Contemporary Sexism – The Relationships among Hostility, Benevolence and Neosexism.” *Psychology of Women Quarterly* 23(3): 503–517.
- Mihić, Vladimir. 2010. „Izraženost i korelati rodnih predrasuda kod stanovnika Vojvodine.” *Primenjena psihologija* 4: 307–321.

- Moya, Miguel, Francisca Exposito, and P. Casado. 1999. „Women’s Reactions to Hostile and Benevolent Sexist Situations.” In *22nd General Meeting of European Association of Experimental Social Psychology*. Oxford, England.
- Powell, Gary. 2011. *Women and Men in Management*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Ridgeway, Cecilia L. 2001. „Gender, Status, and Leadership.” *Journal of Social Issues* 57(4): 637–655.
- Rot, Nikola. 1994. *Osnovi socijalne psihologije*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Rudman, Laurie A., and J. Heppen. 2001. „Someday My Prince Will Come: Implicit Romantic Fantasies and the ‚Glass Slipper’ Effect.” In *Meeting of the Society for Personality and Social Psychology*, February 2001, San Antonio, Texas.
- Rudman, Laurie A. 2005. „Implicit Power Brokers: Benevolent Barriers to Gender Equity.” In *Social Psychology of Prejudice: Historical and Contemporary Issues*, eds. Crandall, C. S. and M. Schaller, 34–55. Lawrence, KS: Lewinian Press.
- Shepherd, Melissa, Mindy J. Erchull, Aryn Rosner, Leslie Taubenberger, Emily Forsyth Queen, and Jenna McKee. 2011. „I’ll Get That for You: The Relationship Between Benevolent Sexism and Body Self-Perceptions.” *Sex Roles: A Journal of Research* 64: 1–8.
- Spence, Janet T., Robert Helmreich, and Joy Stapp. 1973. „A Short Version of the Attitudes toward Women Scale (AWS).” *Bulletin of the Psychonomic Society* 2(4): 219–220.
- Stangor, Charles. 2009. „The Study of Stereotyping, Prejudice, and Discrimination Within Social Psychology.” In: *Handbook of Prejudice, Stereotyping, and Discrimination*, ed. Todd D. Nelson, 2–12. New York: Psychology Press Taylor & Francis Group.
- Swim, Janet K., Kathryn J. Aikin, Wayne S. Hall, and Barbara A. Hunter. 1995. „Sexism and Racism: Old-fashioned and Modern Prejudices.” *Journal of Personality and Social Psychology* 68(2): 199–214.
- Swim, Janet K., and Laurie L. Cohen. 1997. „Overt, Covert, And Subtle Sexism: A Comparison Between the Attitudes Toward Women and Modern Sexism Scales.” *Psychology of Women Quarterly* 21: 103–118.
- Swim, Jannet. K., and L. L. Hyers. 2009. „Sexism.” In *Handbook of Prejudice, Stereotyping, and Discrimination*, ed. Todd D. Nelson, 407–424. Philadelphia, PA: Psychology Press.

Tougas, Francine, Rupert Brown, Ann M. Beaton, and Stephane Joly. 1995. „Neosexism: Plus ça change, plus c'est pareil.” *Personality and Social Psychology Bulletin* 21: 842–849.

Viki, G. Tendayi, and Dominic Abrams. 2002. „But She Was Unfaithful: Benevolent Sexism and Reactions to Rape Victims Who Violate Traditional Gender Role Expectations.” *Sex Roles: A Journal of Research* 47(5-6): 289–293.

Viki, G. Tendayi, Dominic Abrams, and Paul Hutchinson. 2003. „The ‚True’ Romantic: Benevolent Sexism and Paternalistic Chivalry.” *Sex Roles: A Journal of Research* 49: 533–537.

Primljeno: 12.02.2013.

Prihvaćeno: 29.05.2013.

Benevolent Sexism and Gender Equality

MARIJA TODOROVIĆ

University of Belgrade
Faculty of Political Sciences

Summary: Today the content and manner of expression of sexism have changed and former forms of gender discrimination have become socially unacceptable, which does not mean that sexism has disappeared. Subtle forms of sexism are not recognized as such and consequently are not seen as harmful or problematic. It is still just the traditional, openly hostile sexism that is recognized, condemned and criticized. This paper aims to unite important social, psychological and scientific contributions to recognizing and defining those forms of sexism that are not recognized as such. Modern sexism, neosexism and benevolent sexism are very present nowadays and these types of sexism present a great obstacle to improving gender equality. Special attention in this paper will be given to benevolent sexism which, with the help of its positive tone, reconfirms traditional gender roles. We will present research that shows how benevolent sexism impacts gender equality negatively, as well as research that shows the reasons why women accept this type of sexism.

Key words: sexism, benevolent sexism, ambivalent sexism, gender equality, modern sexism, neosexism